

Т. Большакова

ГАРМОНІКА І ГАРМОНІСТИ НА ШПАЛЬТАХ ГАЗЕТИ «ЮЖНЫЙ КРАЙ»

Т. Bolshakova

**ACCORDION AND HARMONISTS ON THE PAGES
OF THE “YUZHNI KRAI” NEWSPAPER**

Від започаткування видання харківської газети «Южный край» у ній постійно чільне місце відводилося інформуванню читачів про культурні й мистецькі події, що відбувалися на теренах міста й усієї губернії. Доволі рідко — відповідно до місця, яке займали в культурному житті регіону в ті часи гармоніки й гармоністи — на шпальтах цього видання були презентовані власне й ці інструменти й виконавці на них.

Найперше — на початку другого року видання газети — в «Южном крае» сповіщення про виступ у Харкові гармоніста Алеханова, який у бенедісі артиста Жуковського мав виконати попури з опереток, датовано груднем 1881 р. (Южный край. 1881. 11 дек.). Інша згадка про цей інструмент сягає червня 1895 р., коли дописувач, розповідаючи про відзначення церковних свят у Харківській єпархії, наголошував на неприпустимості гри на гармоніках поблизу храмів, адже ці звуки заважають слухати церковну службу (Южный край. 1895. 4 июня). Наступна, датована квітнем 1896 р., інформація про гармоністів як увеселителів суто народного гатунку містилася в інформації про підготовку в Харкові до святкування коронації імператора Миколи Другого (Южный край. 1896. 12 апр.): цього разу про таких музикантів йшлося в позитивному ключі.

У 1897 р. на шпальтах «Южного края» уперше з'явилася інформація про гастролі в Харкові відомого не лише в Російській імперії, а й у багатьох європейських країнах російського гармоніста-самоука й пісненика-куплетиста Петра Ємельяновича Невського (Петра Єлисейовича Ємельянова), який виступав на сцені відкритого літнього театру на чолі гурту російських гармоністів, «котрі хвацько витанцьовували “комаря”» (Южный край. 1897. 2 сент.).

У 1899 р. в газеті була надрукована об'ява про відкриття влаштованого зимового саду, де з 8 вересня, в числі інших артистів, анонсувалися виступи гармоніста Пермяка Абрамова (Южный край. 1899. 7 сент.).

Наприкінці 1900 — початку 1901 р. «Южный край» тричі надавав анонси концертних виступів у залі міського будинку та на сцені замського ресторану «Чикаго» вже відомого харків'янам П. Невського. Найзмістовнішою з цих публікацій стала інформація в розділі «Театр і музика» про міжнародну популярність цього виконавця. Видання розповіло читачам про видану в Петербурзі брошуру про цього народного музиканта, а також навела перелік закордонних міст (Париж, Бордо, Діжон, Ліон, Марсель, Тулон, Лондон, Берлін, Лейпциг, Прага, Гамбург та ін.), у яких гастролював російський гравець на гармоніці (Южный край. 1900. 9 дек.).

У травні 1901 р. газета «Южный край» інформувала читачів про гуляння для дітей і дорослих в саду комерційного клубу на користь общини сестер Червоного Хреста, під час якого серед інших музикантів виступав і гармоніст Михайленко-Болдін (Южный край. 1901. 22 мая), а в листопаді того ж року періодичне видання навело серед артистів, які грали в концертному залі

«Чикаго», прізвище балалаєчника і гармоніста Попова (Южный край. 1901. 11 нояб.).

У серпні 1902 р. в «Южном крае» була поміщена об'ява про проведення уроків гри на гармоніці та балалайці фахівця (без прізвища та імені), що приїхав до Харкова з Варшави (Южный край. 1902. 7 авг.), а місяцем пізніше — про пропозицію проведення уроків гри на гармоніках системи П. Невського і віденських гармоністом-концертантом П. Ф. Хмелевським (Южный край. 1902. 27 сент.). Наступного, 1903 р. це ж видання помістило об'яву про гастролі в саду театрі «Акваріум» антрепренера В. В. Жаткіна «віртуоза на різних гармоніках, єдиного конкурента Петра Невського І. А. Мініна» (Южный край. 1903. 10 авг.).

Того ж року в «Южном крае» була надрукована кореспонденція Н. Тамаріна «З сільських вражень», У якій, серед опису побуту селян Харківської губернії, була згадана, як неодмінний атрибут культури селян, і гармоніка. Зокрема, автор зазначив: «Іноді й гармоніка потрібна душі людини так само, як і скибка хлібу його тілу...» (Южный край. 1903. 21 авг.). Однак, таке позитивне ставлення до цього інструменту, який наприкінці ХІХ — початку ХХ ст. поступово ставав елементом побуту селян у селах й переважно нижчих прошарків суспільства у містах, було характерне не всім дописувачам газети, що цілком збіглося із загальним розкидом суспільних думок щодо гармоніки — від вельми позитивних до вкрай негативних (Южный край. 1905. 25 окт.).

Серпень того ж 1905 р. відзначився виступами в Харкові в саду при готелі Великолоруської музичної капели під орудою відомого артиста, «улюбленця київської, московської і харківської публіки А. С. Попова», У якій також взяв участь «віртуоз на усіляких гармоніках Шатов» (Южный край. 1905. 5 авг.), а в 1910 р. в готелі «Ардаган» виступав оркестр народних інструментів під керівництвом соло-гармоніста-віртуоза С. І. Шлякмана (Южный край. 1910. 14 февр.).

Останні виступи в Харкові П. Невського, висвітлені на шпальтах «Южного края», відбулися в лютому 1913 р., «Знаменитий віртуоз на гармоніці Петро Невський збирає масу публіки: Маститий артист має всі права на увагу, — він досяг високої досконалості у своєму мистецтві й однаково вражає ним інтелігентну публіку і простолюдинів», — зазначалося в рецензії.

Вельми показовою з точки зору поступової популяризації гармоніки і видання переваги до неї в широких прошарках харків'ян, є остання знайдена публікація в «Южном крае», від кінця 1916 р. У листі до редакції видання до торговельних працівників сповіщалося про початок прийому пожертвувань на подарунки воїнам Першої світової війни. Згадуючи подібні акції, дописувач у переліку речей, які користувалися в армії особливим попитом, зазначив насамперед гармошку (Южный край. 1916. 13 нояб.).

Отже, аналіз публікацій у найпопулярнішій наприкінці ХІХ — початку ХХ ст. харківській газеті, які стосуються гармоніки та виконавців на цьому інструменті, свідчить про поступове активне впровадження цього інструмента як на концертній естраді, так і в побуті, а також про еволюцію думок щодо цього інструменту.